

Motion till riksdagen

1988/89:Ju22

av Hans Göran Franck och Magnus Persson (båda s)
med anledning av prop. 1988/89:124 om vissa
tvångsmedelsfrågor

I propositionen föreslås att den s. k. proportionalitetsprincipen skall lagfästas för all tvångsmedelsanvändning. Även om denna princip har gällt i rättspraxis är det värdefullt att det införs en uttrycklig regel härom i rättegångsbalken.

Vi vill också uttala vårt gillande över att några möjligheter att som straffprocessuella tvångsmedel använda avlyssning med dold mikrofon och övervakning med dold – fjärrstyrd – kamera inte införs enligt förslaget. Men det är också av betydelse ur rättssäkerhetssynpunkt att hemlig teleavlyssning förbjuds uttryckligen när det gäller samtal eller meddelanden mellan den misstänkte och hans försvarare.

På vissa andra punkter har vi emellertid invändningar att göra mot regeringsförslaget.

1. I propositionen anges att "säkerligen är inte det sista ordet sagt när det gäller frågan om överskottsinformation". Detta är förvisso riktigt. Det är ofrånkomligt att det här föreligger ett rättssäkerhetsproblem, som man måste ta på allvar, nämligen i vilken utsträckning man får utnyttja en sådan överskottsinformation som kommer fram vid tvångsmedelsanvändning. En mer positiv hållning borde därför intas till tvångsmedelskommitténs förslag om laglig begränsning av möjligheterna att utnyttja denna överskottsinformation, då man inte kan bortse ifrån att de lagliga möjligheterna till telefonavlyssning överträds eller till och med missbrukas. Blotta misstanken att så kan ske måste på allt sätt motverkas och så långtgående garantier som möjligt lämnas mot överträdelser och missbruk.

Det har under senare tid framkommit stark kritik mot det sätt på vilket reglerna om telefonavlyssning tillämpats och överträtts.

Det är bra att det i propositionen markeras att bl.a. polismyndigheterna, åklagarmyndigheterna, JK och JO skall ha sin uppmärksamhet riktad på frågan hur överskottsinformationen hanteras i praktiken samt anmäler "om det uppstår behov av sådana förtydliganden som inte kan ske inom ramen för dess verksamhet" (propositionen sid. 33).

Med hänsyn till frågans vikt bör övervägas att utarbета föreskrifter om hur överskottsinformation skall kunna användas samt om hur överträdelser och missbruk skall kunna förebyggas och motverkas. Allmän restriktivitet vid utnyttjandet är givetvis också viktigt att ange.

Ett lagfästande av den s. k. proportionalitetsprincipen utgör enligt vår mening ej ett tillräckligt skydd mot obehörigt röjande av uppgifter, som inte är direkt efterforskat vid tvångsmedelsanvändningen.

2. I propositionen framläggs förslag om hemlig telefonavlyssning även vid försök, förberedelse och stämpling till brott, om brottet är sådant att avlyssning skulle ha kunnat tillåtas vid fullbordat brott.

Enligt vår mening är detta förslag alltför långtgående. Det bottnar i en viss överskattning av den betydelse som telefonavlyssning skulle ha vid dessa förberedande stadier. Det är tillräckligt att telefonavlyssning får användas i sådana fall beträffande allmänfarliga brott, högmålsbrott och brott mot rikets säkerhet. Om en utvidgning sker bör den begränsas till grovt narkotikabrott och grov varusmuggling av narkotika.

Det är värt att notera att vi redan i dag har en förhållandevis hög uppläringsprocent när det gäller de grova brott beträffande vilka det skulle kunna vara aktuellt att införa nu föreslagen utvidgning av möjligheter till hemlig teleavlyssning.

3. Regler om hemlig teleövervakning föreslås efter mönster av nuvarande regler. Med hemlig teleövervakning avses avstängning av teleanläggning eller inhämtande av uppgift om vilka samtal som förekommit till eller från en viss teleanläggning. Förutsättningarna för hemlig teleövervakning bör överensstämma med reglerna för hemlig teleavlyssning. Vi kan därför inte godta att förslaget om att hemlig teleövervakning även skulle få förekomma vid mindre grova brott. Även om hemlig teleövervakning normalt sett inte innebär lika stort ingrepp i den personliga integriteten som hemlig teleavlyssning kan det – som anges i propositionen – innebära en kartläggning av en misstänkt och hans förhållanden och därför utgöra ett allvarligt ingrepp i den enskildes privatliv. Detta kan också gälla den till vilken en misstänkt ringer. Man måste därför enligt vår mening ställa stränga krav för att teleövervakning får användas.

Vi kan inte godta att en samlösning görs beträffande narkotikabrott, för vilka kan följa lindrigare straff än sex månader. Behovet av en sådan särreglering överdrivs ur effektivitetssynpunkt. I vart fall saknas underlag och belägg för påstådda effekter.

4. Det är nödvändigt ur rättssäkerhetssynpunkt att det införs en ordning, där den misstänktes intressen tillvaratas vid tvångsmedelsanvändning. Denna bevakning är erforderlig såväl vid domstolsprövningen som vid verkställigheten av beslutad tvångsåtgärd. Det har i detta sammanhang av olika utredningar föreslagits att offentligt ombud eller god man skulle utses för att tillvarata den misstänktes intressen.

I propositionen avvisas ett system med offentligt ombud eller god man utan att något annat förslag framläggs. Detta är inte godtagbart. Det vidgås dock i propositionen att det är en brist att ingen kan företräda den misstänkte vid eventuell överklagning.

Det är enligt vår mening erforderligt att det finns ett ombud som har skyldighet att tillvarata den misstänktes intressen och i sinom tid också blir skyldig att redovisa hur uppgiften har utförts.

Det är alls inte tillräckligt att JO och JK i efterhand kan övervaka tillämpningen och verkställigheten av reglerna.

Hemställan

Mot. 1988/89

Ju22

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anges om anvisningar om utnyttjande av s.k. överskottsinformation,

2. att riksdagen beslutar att förslaget till ändring av 27 kap. 18 § RB utformas i enlighet med vad som anges i motionen såvitt avser teleavlyssning i fråga om försök, förberedelse och stämpling till brott,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att reglerna för hemlig teleövervakning bör överensstämma med reglerna för hemlig teleavlyssning,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder som tillvaratar den misstänktes intressen vid tvångsmedelsanvändning i enlighet med vad som anges i motionen.

Stockholm den 5 april 1989

Hans Göran Franck (s)

Magnus Persson (s)